

Conform Apelului Ministerul Educației și Cercetării care a lansat în consultare publică și dezbateri națională proiectele de planuri-cadru pentru învățământul liceal (frecvență zi), în perioada 31.01 – 06.03.2025,

prin consultarea profesorilor care predau discipline socio-umane din județul Suceava în cadrul întâlnirii de lucru din data de 14.02.2025,

Consiliul consultativ al disciplinelor socio-umane din cadrul Inspectoratului Școlar Județean Suceava argumentează următoarele *Propuneri de îmbunătățire / inovare a planurilor cadru pentru învățământul liceal (frecvență zi)*:

MEMORIU

ARGUMENTAREA NECESITĂȚII INTRODUCERII

DISCIPLINEI EDUCAȚIE ANTREPRENORIALĂ

ÎN PLANURILE CADRU PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL LICEAL (FRECVENȚĂ ZI)

1. CONTEXTUL ACTUAL

În prezent, disciplina *Educație antreprenorială* este prevăzută în planul cadru de învățământ pentru liceu la clasa a X-a, la toate filierele, profilurile și specializările precum și în planul cadru de învățământ pentru clasa a XI-a învățământ profesional, beneficiind de un buget de timp de o oră pe săptămână în cadrul trunchiului comun. La clasa a X-a, această disciplină face parte din aria curriculară *Tehnologii - pentru toate filierele*, iar la clasa a XI-a învățământ profesional de 3 ani și special, din aria curriculară *Om și societate (socio-umane)*.

Curriculumul pentru disciplina Educație antreprenorială răspunde cerințelor formulate atât în Legea învățământului, cât și în legislația specifică referitoare la idealul educațional și la finalitățile învățământului.

Prezenta programă pentru disciplina educație antreprenorială este centrată pe dezvoltarea competențelor antreprenoriale și de relaționare la mediul economico-social, definite prin 5 competențe generale:

1. Utilizarea conceptelor specifice educației antreprenoriale pentru organizarea demersurilor de cunoaștere și de explicare a unor fapte, evenimente, procese din viața reală;
2. Aplicarea cunoștințelor specifice educației antreprenoriale în situații caracteristice economiei de piață, precum și în analiza posibilităților de dezvoltare personală;
3. Cooperarea în cadrul diferitelor grupuri pentru rezolvarea unor probleme teoretice și practice specifice mediului de afaceri;
4. Evaluarea comportamentului adecvat unui mediu economico-social în schimbare;
5. Formularea unor opinii referitoare la rezolvarea problemelor comunității, privind inițierea și derularea afacerilor.

2. PROIECTELE PLANURILOR-CADRU

În cadrul proiectelor de planuri-cadru, disciplinei *Educația antreprenorială* i se alocă:

- O posibilă oră în segmentul curricular CDEOȘ în cadrul componentei (1) discipline fundamentale pentru dezvoltarea psihocaracterială și etapa de vârstă la care se află elevii (*Autocunoaștere și autoreglare personală, Stil de viață sănătos și Elemente de educație antreprenorială*), precizarea suplimentară 2.9.4. specificând ca prioritar includerea a cel puțin un opțional ca disciplină nouă/integrată din oferta națională, cu prioritate pentru Educația financiară și/sau Educația juridică, precum și pentru una din cele trei discipline fundamentale pentru dezvoltarea psihocaracterială și etapa de vârstă la care se află elevii (*Autocunoaștere și autoreglare personală, Stil de viață sănătos și Elemente de educație antreprenorială*). De asemenea, la precizarea suplimentară 2.11. Educația antreprenorială este o temă integrată în cadrul ariilor curriculare Om și societate (economie și istorie), Arte (educație muzicală și Educație vizuală) și Dezvoltare personală și consiliere în carieră;
- 0 ore pentru filiera tehnologică.

3. PROPUNERI

Consiliul consultativ al disciplinelor socio-umane din cadrul Inspectoratului Școlar Județean Suceava propune integrarea disciplinei *Educație antreprenorială* în cadrul Proiectelor de planuri cadru, după cum urmează, cu prioritate:

- includerea disciplinei Educație antreprenorială – 1 oră, în TC la clasa a X-a la toate filierele, ținând cont de faptul că această disciplină contribuie major la profilul de formare al absolventului de liceu prevăzut de Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023, prin formarea competențelor-cheie, respectiv competența antreprenorială, includerea acestei competențe în direcțiile de dezvoltare și la aria curriculară *Tehnologii*;
- includerea disciplinei Educație antreprenorială – 1 oră, în CS la clasa a X-a sau XI-a sau a XII-a ca disciplină de specialitate care se adaugă la TC, obligatorie pentru toți elevii ca disciplină de pregătire care sprijină profilul și specializarea; spre exemplu la filiera tehnologică, 1 oră în CS la clasa a X-a să fie alocată Disciplinei Educație antreprenorială;
- includerea disciplinei Educație antreprenorială în CDEOȘ ca ofertă educațională propusă la nivel național/regional/local/al unității de învățământ, respectiv în parteneriat cu operatorii economici/autoritățile administrației publice locale, astfel încât să poată fi inclusă în proiectul curricular dezvoltat de fiecare unitate de învățământ; Disciplina Educație antreprenorială să beneficieze de programă școlară prin oferta națională de CDEOȘ.

4. ARGUMENTE

- a) **Competența antreprenorială este o competență-cheie care trebuie dobândită în cadrul unei discipline distincte**, ținând cont de faptul că în actuala propunere de planuri cadru, în pachetele de discipline ce constituie CDEOȘ, Educația antreprenorială nu este prevăzută în noile Proiecte de planuri cadru ca disciplină distinctă, ci doar ca temă integrată de *Elemente de educație antreprenorială*, fie în disciplinele fundamentale pentru dezvoltarea psihocaracterială și etapa de vârstă la care se află elevii (*Autocunoaștere și autoreglare personală, Stil de viață sănătos și*

Elemente de educație antreprenorială), fie în cadrul ariilor curriculare Om și societate (economie și istorie), Arte (educație muzicală și Educație vizuală) și Dezvoltare personală și consiliere în carieră;

Competența antreprenorială este una din cele 8 competențe cheie europene cu un rol reglator deosebit de important în noul context al dezvoltării învățământului preuniversitar. Toate variantele de legi ale învățământului au cuprins referiri semnificative la competențele-cheie europene și la competențele curriculumului școlar. Competențele antreprenoriale se referă la capacitatea de a acționa în fața oportunităților și a ideilor și de a le transforma în valori pentru ceilalți. Ele se întemeiază pe creativitate, gândire critică și soluționarea problemelor, luarea de inițiative și perseverență, precum și capacitatea de a lucra în colaborare cu scopul de a planifica și gestiona proiecte care au o valoare culturală, socială sau financiară. Competențele antreprenoriale necesită cunoașterea diferitelor contexte și oportunități pentru punerea ideilor în practică în activitățile personale, sociale și profesionale, precum și o înțelegere a modului în care acestea pot să apară. Elevii ar trebui să cunoască și să înțeleagă abordările privind planificarea și gestionarea proiectelor care includ atât procesele, cât și resursele. Ei ar trebui să aibă cunoștințe de antreprenariat și să înțeleagă oportunitățile și provocările sociale și economice cu care se confruntă un angajator, organizație sau societate. Elevii ar trebui, de asemenea, să cunoască principiile etice și provocările legate de dezvoltarea durabilă și să își cunoască propriile puncte forte și puncte slabe.

- b) **Competențele antreprenoriale dobândite în cadrul disciplinei Educație antreprenorială nu pot fi formate în cadrul ariilor curriculare/disciplinelor propuse:** Consiliere și orientare/Dezvoltare personală și consiliere pentru carieră, Om și societate/disciplină socio-umană** (***Denumirea disciplină socio-umană reunește, după caz, discipline precum: logică, psihologie, economie, filosofie, sociologie, economie aplicată, studii sociale; pentru fiecare plan-cadru de învățământ, în nota specifică sunt precizate disciplinele studiate pentru fiecare an de studiu*)¹. Această abordare nu este eficientă, eventual într-o mică măsură s-ar putea aplica teme/conținuturi de educație antreprenorială la disciplinele *Economie aplicată, Economie, Educație financiară*, aspect care însă ar afecta formarea competențelor de bază, generale și specifice proprii acestor discipline prin încărcarea programelor școlare. **Educația antreprenorială ar trebui să aibă o programă distinctă, care să ofere continuitatea formării competenței antreprenoriale din gimnaziu, începută în principal prin studiul disciplinei Educație socială –Educație economico-financiară la clasa a VIII-a.**

Așa cum este prevăzut și în programa actuală, Disciplina Educație antreprenorială urmărește dezvoltarea la elevi a competențelor care să le permită, în perspectivă, gestionarea eficientă a propriei afaceri, dar și valorificarea eficientă a propriului potențial în viața de zi cu zi.

Formarea competenței antreprenoriale presupune atât achiziția de cunoștințe de specialitate specifice antreprenariatului, cât și formarea de abilități și atitudini pe baza acestor cunoștințe. Prin conținuturile studiate elevii ar învăța să fie eficienți (principiul eficienței), ținând cont de faptul că inițierea și derularea unei afaceri măsoară raportul dintre finalitatea planului de afaceri raportată la investiția realizată. Prin abilitățile formate elevii ar învăța să fie raționali (principiul raționalității), astfel încât să învețe să își organizeze eforturile pentru o maximizare

¹ Proiectele planurilor-cadru pentru învățământul liceal Frecvență zi- pag. 30

a rezultatelor. Prin atitudinile formate elevii ar învăța că alegerile (principiul alegerii) presupun atât beneficii, cât și costuri, care trebuie anticipate și corect gestionate.

Alăturarea și analiza comparativă a competențelor antreprenoriale a căror formare se urmărește, pe parcursul celor două cicluri de educație - gimnazial și liceal, pune în evidență necesitatea corelării acestora, la nivelul conținuturilor specifice actuale, dintre care amintim: *Ce înseamnă să fii antreprenor, Tipuri și tipologii de antreprenori, De la idee, la punerea ei în practică – motivația înființării unei afaceri, Cum se înființează și cum funcționează o firmă, Planul de afaceri – premisa unei afaceri de succes, Strategia de implementare – activități, resurse necesare, planificare, Strategia de marketing – analiza de piață, produse, promovare, distribuție și politica de preț, Stabilirea bugetului și proiecții financiare, Surse de finanțare și sustenabilitate - Construirea unui model de afaceri sustenabil pe termen lung, Comunicarea în business, Etica în afaceri*, dar și modificări de conținut și abordare în acord cu evoluția antreprenoriatului la nivel european și mondial (exemplu: introducerea conceptului de antreprenoriat social, a diferitelor forme de finanțare precum microfinanțarea, programe europene și guvernamentale, management, marketing etc).

Dincolo de a învăța cum să pornească și să dezvolte o afacere, educația antreprenorială va conduce la dezvoltarea abilităților de a recunoaște oportunitățile care apar în viața de zi cu zi, de a le urmări, de a produce idei noi și de a găsi resursele necesare valorificării acestora, de a gândi critic și creativ experiența personală.

- c) **Existența resursei umane care poate preda calificat disciplina *Educație antreprenorială***, respectiv cadrele didactice care ocupă catedrele de tip economie și educație antreprenorială la filiera teoretică/vocațională/învățământul profesional, la care se adaugă economia aplicată la filiera tehnologică. O foarte mare parte dintre profesori s-au specializat prin conversie profesională pentru disciplina Educație antreprenorială. Mai mult, conținutul disciplinelor enumerate formează o programă comună pentru susținerea examenului de titularizare și a concursului de definitivat. Pe de altă parte, pentru profesorii care s-au titularizat și au susținut sau sunt în curs de susținere a gradelor didactice pe astfel de catedre, există riscul restrângerii de activitate, iar planurile cadru propuse nu oferă alternative pentru situația lor. Un exemplu relevant de risc ar fi la disciplina Economia aplicată din CS de la filiera tehnologică, fie la clasele a XI-a, fie la clasele a XII-a, unde există precizarea că orele de economie aplicată sunt incluse *în norma profesorului economist care asigură pregătirea de specialitate*, fără o referire clară la faptul că profesorul care a ocupat un post/catedră de economie/educație antreprenorială/economie aplicată, poate preda aceste ore.
- d) **La nivelul UE, *Strategia 2020* accentuează importanța educației în dezvoltarea capabilităților inovative și antreprenoriale**. În cadrul ei, antreprenoriatul este considerat a fi drept una dintre cele 8 competențe-cheie generate de învățarea pe tot parcursul vieții, fiind o pre-condiție pentru angajare și pentru realizarea profesională într-o societate bazată pe cunoaștere.² În cadrul *Agendei 2030 pentru dezvoltare sustenabilă*, Obiectivul 4 - Asigurarea unei educații incluzive și

² Dumitrache, V.; Răileanu-Szeles, M. (2014), *Rolul educației pentru afaceri facilitată de învățarea pe tot parcursul vieții în punerea în valoare a competențelor profesionale. evidențe din baza de date eu-27*, Amfiteatru Economic, Vol. XVI, Nr. 37, august 2014, pag. 709-719

echitabile de calitate și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții pentru toți cuprinde ținte strategice, printre care 4.4 *Până în 2030, creșterea substanțială a numărului de tineri și adulți care au competențe relevante, inclusiv competențe tehnice și profesionale, pentru angajare, locuri de muncă decente și antreprenoriat*³.

- e) „Cele 25 de milioane de întreprinderi mici și mijlocii (IMM-uri) din Europa reprezintă coloana vertebrală a economiei UE. Acestea oferă locuri de muncă pentru aproximativ 100 de milioane de persoane, reprezintă mai mult de jumătate din PIB-ul Europei și joacă un rol esențial în crearea unei valori adăugate în fiecare sector al economiei. [...] IMM-urile sunt profund integrate în structura economică și socială a Europei. Ele oferă două din trei locuri de muncă, creează oportunități de formare în toate regiunile și sectoarele, inclusiv pentru lucrătorii slab calificați, și sprijină bunăstarea societății, inclusiv în zonele îndepărtate și în zonele rurale. [...] Educația și formarea antreprenorială care consolidează cunoștințele și competențele în domeniul afacerilor joacă un rol esențial în adaptarea IMM-urilor la piața unică.”⁴ Pe aceste considerente se impune ca **disciplina Educație antreprenorială să fie studiată de toți elevii pentru a dobândi cunoștințe de bază în scopul autoangajării sau pentru a cunoaște, ca angajați, domeniul în care își vor desfășura activitatea;**
- f) La nivel național, una dintre **Țintele pentru 2030** este promovarea unor politici orientate spre dezvoltare care susțin activitățile productive, crearea locurilor de muncă decente, **antreprenoriatul prin start-up**⁵, **țintă care nu poate fi atinsă fără cunoștințe temeinice din domeniul antreprenorial**, programele guvernamentale fiind dedicate tinerilor antreprenori care înființează start-up-uri (companii nou create, aflate la început de drum);
- g) Conform studiului Eurydice, **în UE, educația antreprenorială este cel mai frecvent întâlnită la nivelul liceal și există o mai mare varietate a abordărilor.** Aceasta este adesea fie o disciplină separată, fie integrată în alte discipline, mai ales în domeniul științelor sociale, studiilor economice și de afaceri. Totuși, la acest nivel, educația antreprenorială este adesea predată în cadrul disciplinelor opționale. Acest lucru este în concordanță cu faptul că, în general, există o mai mare libertate de alegere pentru elevii din învățământul liceal decât pentru cei de la nivelurile inferioare de educație. Cu toate acestea, este mai puțin probabil ca educația antreprenorială să fie accesibilă tuturor elevilor în țările în care este aceasta este cel mai adesea regăsită în disciplinele opționale decât în cele obligatorii și acolo unde aceasta nu reprezintă o temă cros-curriculară. De asemenea, cercetările au arătat în general niveluri scăzute de participare la învățarea antreprenorială practică în școală și necesitatea de a dezvolta în continuare competențele antreprenoriale ale tinerilor.⁶
- h) Comisia Europeană promovează prin politicile UE crearea de locuri de muncă prin educație și oportunități de calitate pentru tineri. În conformitate cu aceste angajamente, **antreprenoriatul este prioritar pe agenda politică a UE ca instrument de combatere a șomajului în rândul tinerilor și excluderea socială,**

³ United Nation, *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, <https://sdgs.un.org/2030agenda>

⁴ Comisia Europeană (2020), *O strategie pentru IMM-uri pentru o Europă sustenabilă și digitală*, Bruxelles, 10.3.2020

⁵ Guvernul României (2018), *Strategia Națională pentru DEZVOLTAREA DURABILĂ a României 2030*, <https://www.edu.ro/sites/default/files/Strategia-nationala-pentru-dezvoltarea-durabila-a-Rom%C3%A2niei-2030.pdf>

⁶ Comisia Europeană/EACEA/Eurydice (2016), *Educația antreprenorială în școlile din Europa*. Raport Eurydice. Luxemburg: Oficiul pentru publicații al Uniunii Europene.

precum și stimularea inovației. Diverse studii arată că, în prezent, tinerii sunt motivați să genereze schimbări sociale pozitive prin antreprenoriat care are un potențial crescut de a-i mobiliza pentru crearea de locuri de muncă, incluziune și integrare. La nivel european, o constrângere pentru dezvoltarea unei activități independente constă în lipsa educației antreprenoriale pentru 31% din tinerii cu vârsta cuprinsă între 19 și 30 de ani (40% în România).⁷

- i) Odată cu trecerea timpului, dezvoltarea și promovarea antreprenoriatului au dobândit o importanță tot mai mare, devenind, astfel, obiective strategice ale politicilor Uniunii Europene. În acest sens, Comisia Europeană a adoptat o serie de măsuri menite să consolideze cultura și spiritul antreprenorial, în special în rândul tinerilor. În Europa nu există un model al educației antreprenoriale complet omogen. Din acest motiv, fiecare țară europeană a conceput programe și proiecte de educație antreprenorială în școli. **Educația antreprenorială a devenit un obiect strategic și pentru România, asociații și organizații private desfășurând o serie de programe și proiecte având ca scop dezvoltarea culturii antreprenoriale.** Educația antreprenorială are rolul de a dezvolta mentalitatea tinerilor, încurajând atât spiritul de inițiativă, cât și consolidarea încrederii. În acest sens, sistemul de învățământ este cel care permite să gândești „outside the box” către posibilitățile oferite de antreprenoriat și transmiterea cunoștințelor, a spiritului și a competențelor necesare;

- j) Pentru a susține productivitatea și creșterea economică în Europa, este esențial să se investească în educație și formare. **Comisia Europeană recunoaște educația antreprenorială drept un instrument care îi poate ajuta pe tineri să fie antreprenori:** „Statele membre ar trebui să încurajeze competențele antreprenoriale prin modalități noi și creative de predare și învățare începând din școala primară, iar în învățământul secundar și cel superior ar trebui să se pună accent pe posibilitatea înființării unei întreprinderi ca viitoare carieră. Experiența din viața reală, prin învățarea bazată pe rezolvarea problemelor și prin legături cu întreprinderile, ar trebui să fie integrată în toate disciplinele și adaptată la toate nivelurile de învățământ. Toți tinerii ar trebui să beneficieze de cel puțin o experiență antreprenorială practică înainte de încheierea ciclului obligatoriu de învățământ.”⁸

Cunoștințele antreprenoriale sunt esențiale în formarea oricărui elev. În vreme ce mediul academic dezvoltă tot mai multe programe de acest gen, învățământul preuniversitar tradițional pare să fi pierdut startul. Pentru a remedia aceste decalaje, Comisia Europeană a manifestat preocupare constantă pentru configurarea unui profil de formare care să răspundă nevoilor sociale și aspirațiilor tinerilor, modelate de cultura contemporană, globalizare și, implicit, de necesitățile de recunoaștere a achizițiilor obținute în diverse sisteme educative. Acest profil de formare se conturează în **cele opt competențe cheie pe care le regăsim în noul curriculum.**

- k) Educația antreprenorială **este un demers formativ extrem de important**, având în vedere că un întreprinzător de succes trebuie să își dezvolte, alături de trăsăturile de personalitate proprii, și anumite competențe specifice. **În profilul standard al întreprinzătorului** regăsim trăsături comune cu cele enumerate în cea de a șaptea competență cheie: spirit de inițiativă, simț dezvoltat de independență, asumarea responsabilității de a gestiona situații, rezistență la efort intens și de durată,

⁷ European Commission (2023), *Social entrepreneurship and youth*, Flash Eurobarometer 513, Report, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2670?etrans=ro>

⁸ Comisia Europeană (2012), *Regândirea educației: investiții în competențe pentru rezultate socio-economice mai bune*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TEXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0669&rid=1>

încredere în potențialul personal, capacitate de reacție rapidă, potențial în adoptarea unor decizii, abilități organizatorice, perseverență, ambiție, dorința de împlinire, energie și capacitate de muncă, gândire creativă, capacitate de analiză și sinteză, cunoștințe de specialitate în domeniul în care acționează, abilități de comunicare, disponibilitate în asumarea riscului, spontaneitate, inovare⁹.

- l) Educația antreprenorială **se extinde și se generalizează la nivel formal și nonformal sub formă de cursuri multiple** organizate special sau prin module integrate în diverse programe de studii. De regulă, zona nonformală este reprezentată de acest tip de inițiativă de formare. La nivel formal, aceasta este realizată prin activități opționale, extrașcolare, parteneriate sociale, teme integrate, cross-curriculare etc. Educația antreprenorială **este concepută drept o modalitate inovatoare de a proiecta** în interdependență curriculum formal-nonformal-informal, conform paradigmei curriculumului¹⁰ lansată de Tyler în 1949. Paradigma antreprenorială a educației subsumează concepte precum educația prin (și pentru) acțiune, educație practică, educație activ-participativă, centrată pe elev etc. Orice modalitate de a centra educația asupra copilului, de a-l implica în desfășurarea procesului instructiv-educativ, de a valorifica experiențele de viață (formale-nonformale-informale) ale copilului nu vizează altceva decât **formarea profilului antreprenorial al personalității**. Educația antreprenorială urmărește să ofere elevilor și studenților aptitudini, cunoștințe și motivația corespunzătoare **pentru a-i încuraja în obținerea succesului antreprenorial într-o varietate de direcții**.

5. CONCLUZII

Având în vedere argumentele prezentate, propunem ca disciplina **Educație antreprenorială** să facă parte din TC – trunchiul comun pentru toate filierele la clasa a X-a sau la clasa a XI-a sau la clasa a XII-a, cu toate formele de implementare presupuse de structurarea proiectelor planurilor-cadru, atât la nivelul CS – curriculum de specialitate, cât și la nivelul CDEOȘ - curriculum la decizia elevului din oferta școlii, deoarece competența antreprenorială este una din cele 8 competențe cheie europene corespunzătoare profilului de formare al absolventului de liceu, disciplina asigură continuitatea formării competențelor cheie europene din gimnaziu, sistemul de învățământ are resursa umană necesară care poate preda calificat disciplina **Educație antreprenorială**, iar dezvoltarea și promovarea antreprenoriatului este un obiectiv strategic al politicilor Uniunii Europene.

Data: 19.02.2025

Consiliul consultativ al disciplinelor socio-umane din cadrul ISJ Suceava

Președinte, inspector școlar pentru discipline socio-umane,

Prof. Anuței Ioan Cezar

⁹ Proiectele planurilor-cadru pentru învățământul liceal Frecvență zi- pag. 192

¹⁰ Tyler R.W. (1949), *Basic Principles of Curriculum and Instruction*, Chicago: University of Chicago Press, p. 1-44

Members:

Prof. Haiman-Lavie

Prof. Haiman-Lavie

Prof. Hagit Cohen

Prof. Chaim Lavi

Prof. Chaim Lavi

Prof. Rami Vardi

Vardi

Prof. Hagit Cohen

Prof. Hagit Cohen

Danila Cojocaru

Prof. Rami Vardi

Prof. Rami Vardi

Prof. Hagit Cohen

Prof. Hagit Cohen

